

Γιούλα Μυλωνάκου-Σαΐτάκη

Η Αφηγηματολογία στο Δημοτικό

Ανάγνωση 20 λογοτεχνικών κειμένων
από το βιβλίο «Η Γλώσσα μου» της Ε' και ΣΤ' τάξης



Γιούλα Μυλωνάκου-Σαϊτάκη

Η Αφηγηματολογία ΟΤΟ Δημοτικό

**Ανάγνωση 20 λογοτεχνικών κειμένων
από το βιβλίο «Η Γλώσσα μου» της Ε' και ΣΤ' τάξης**



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΦΥΤΡΑΚΗ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμότατες ευχαριστίες και ευγνωμοσύνη οφείλω στο σεβαστό μου δάσκαλο και ομότιμο καθηγητή του Παν/μίου Αθηνών κ. Μιχ. Γ. Μερακλή, γιατί φώτισε με τη σοφία του και την ευγένεια της ψυχής του τα επιστημονικά μου βήματα και γιατί θέλησε να προλογίσει αυτό το βιβλίο.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ, επίσης, πρέπει να απευθύνω στις Εκδόσεις Φυτράκη και ιδιαίτερα στην κ. Εύα Φυτράκη, η οποία είχε την ευγενή καλοσύνη να αναλάβει την έκδοση του συγκεκριμένου τόμου.

Ακόμη, να ευχαριστήσω το σύζυγό μου Γιάννη Σαϊτάκη για την ανθρώπινη και επιστημονική του συμπαράσταση.

Τέλος, να ευχαριστήσω δυο τρυφερές καρδούλες, το Γιώργο και τη Μαρία-Γαλάτεια, για την υπομονή τους στη χρονοβόρα προσπάθεια της μητέρας τους.



Γιούλα Μυλωνάκου-Σαϊτάκη

ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ

– στα παιδιά μου, Γιώργο και Μαρία-Γαλάτεια.

*– στους σεβαστούς μου γονείς,
οι οποίοι προσέθεσαν το δικό τους λιθαράκι
υπηρετώντας, σε χαλεπούς καιρούς, την εκπαίδευση.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	14
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	16
ΑΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΗΓΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΗΜΕΙΟΛΟΓΙΑ	22
ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΦΩΝΗ (Εισαγωγή)	28
ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ (Αφηγητής: Βαθμός Παρουσίας – Βαθμός Συμμετοχής)	30
ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ (Βαθμός Παρουσίας: Φανερός Αφηγητής – Ετεροδιηγητικός)	38
Η ΑΥΛΗ ΜΑΣ (Αφηγητής – Αφηγηματικά επίπεδα)	42
ΕΝΑ ΑΝΑΙΜΑΚΤΟ ΠΑΣΧΑ (Αφηγητής: Πρωτοπρόσωπη/Τριτοπρόσωπη – Ομοδιηγητική/Ετεροδιηγητική)	54
ΑΙΠΟ ΤΙΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΧΑΚ ΦΙΝ (Αυτοδιηγητική Αφήγηση)	62
Ο ΚΑΒΟΣ ΓΑΤΑ (Αφηγηματικό Πλαίσιο)	66
Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΟΙΜΑΤΑΙ ΣΤΗ ΒΕΡΓΙΝΑ (Αφηγηματικό Πλαίσιο – Χρόνος: Αναδρομή, Περιληψη, Παύση)	72
ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ-ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ (Χρόνος/Συχνότητα: Μοναδική-Επαναληπτική)	82
ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΜΕ ΗΥΡΕΤΟ (Χρόνος/Συχνότητα: Πολυμοναδική)	88
Η ΒΑΛΙΤΣΑ ΤΟΥ ΞΕΝΟΥ (Λόγος: Ευθύς, Αφηγηματικό Σχόλιο)	92
ΕΝΑΣ ΜΙΚΡΟΣ ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ΑΠΟ ΆΛΛΟΝ ΠΛΑΝΗΤΗ (Χρόνος: Σκηνή, Αφηγηματικό Σχόλιο)	100
ΝΥΧΤΟΦΥΛΑΚΕΣ (Είδη Διαλόγου: Προσωπικός, Περιστασιακός, Διάλογος-Συζήτηση)	106
Ο ΠΛΗΓΩΜΕΝΟΣ ΑΪΤΟΣ (Λόγος: Αφηγηματοποιημένος-Μετατιθέμενος)	114
ΚΑΠΠΑΔΟΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΝΤΙΟΙ	

(Λόγος-Περιγραφή: Περιγραφή-Θέαμα, Περιγραφή-Πράξη)	122
ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ	
(Περιγραφή: Περιγραφή-Λόγος)	128
Η ΛΑΜΠΑ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ	
(Περιγραφή-Θέαμα: Αφηγηματική Προσωπογραφία)	134
ΣΤΗΝ ΠΗΛΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ	
(Περιγραφή-Παντώνυμο. Αφηγητής)	142
TAXYΔΡΟΜΟΣ	
(Παντώνυμο)	148
ΤΟ ΑΔΟΓΑΚΙ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ	
(Περιγραφή)	152
Ο ΑΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ	
<i>O Αρίων και το Δελφίνι: Πρόταση για μια γνωριμία των παιδιών του δημοτικού σχολείου με ζητήματα από τη θεωρία της λογοτεχνίας</i>	158
1. Αφηγητής	167
2. Τρόπος/Λόγος	169
3. Χρόνος	173
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ	
<i>Οι Ακρίτες</i>	178
<i>Ένας Αϊτός περήφανος</i>	180
<i>Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα</i>	181
<i>Της Ξενιτιάς</i>	182
<i>Της Λένως του Μπότσαρη</i>	182
<i>Λιανοτράγονδα</i>	183
ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ	
1. Παρατακτική Σύνδεση	185
2. «Νόμος της Ισομετρίας»	187
3. «Πρώτη Ταλάντευση»	189
4. «Δεύτερη Ταλάντευση»	193
5. Δευτερεύουσες Υποδιαιρέσεις. Ήμι-στίχια	197
6. Ισομετρικός Παραλληλισμός	201
7. Κλιμάκωση	204
8. Ισομετρική Ταλάντευση	208
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
1. Πηγές	210
2. Βοηθήματα	214

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ένα μείζον έργο της κυρίας Μυλωνάκου, υπερεννεακοσίων σελίδων, για τη διδασκαλία της αφήγησης και των τεχνικών της, συνοδευόμενο και από επιμέρους κεφάλαια, όπως: Σημειολογία και Εκπαίδευση, Σχέση Σημειολογίας και Γλωσσολογίας, Θεωρία της Λογοτεχνίας, Αφηγηματολογία κ.ά. έχει ήδη δημοσιευθεί, παράλληλα προς το παρόν.

Το βιβλίο εκείνο, που είχα επίσης τη χαρά να προλογίσω, καταθέτοντας κιόλας τη γνώμη μου για τα όρια τής –πάντως, ούτως ή άλλως, χρήσιμης ή και πολύ χρήσιμης– διδασκαλίας των τεχνικών της αφήγησης, προορίζεται για το Γυμνάσιο και το Λύκειο. Αυτό εδώ, όπως βλέπει ο αναγνώστης, προορίζεται για τους μαθητές των δύο τελευταίων τάξεων του Δημοτικού.

Ο λόγος της ύπαρξης ενός τέτοιου βιβλίου αφοριμάται από την εξής σκέψη: αν η αφηγηματολογία είναι ένα αντικείμενο που καταρχήν **μπορεί**, δηλαδή δύναται, να διδαχθεί, είναι **γνωστικό** αντικείμενο, τότε πρέπει να θεωρείται ως δεδομένο πως είναι διδακτή και στους μικρούς μαθητές του δημοτικού σχολείου (των δύο τελευταίων τάξεων). Αρκεί, βέβαια, να ληφθεί η πρόνοια,

ώστε να δοθεί το αντικείμενο αυτό με τρόπο που να ανταποκρίνεται στην προσληπτική ικανότητα των ηλικιών αυτών. Και εδώ, ως προς το σημείο αυτό, το έργο της κυρίας Μυλωνάκου αναδεικνύεται αξιέπαινο, γιατί μπόρεσε να φτάσει σ' ένα ιδιαίτερα ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Ο επαγωγικός, με ρυθμό μη επειγόμενο, σχεδόν υπομονετικός, απλός και διαυγής τρόπος, με τον οποίον επιδιώκεται η αφομοίωση εκ μέρους των παιδιών των (βασικών, εννοείται και απαραίτητων και χωρίς καμία κατάχρηση θεωρίας) όρων, που προσδιορίζουν τη συγκρότηση ενός λογοτεχνικού κειμένου, είναι υποδειγματικός.

Και υπάρχουν, βέβαια, τα κείμενα, διαλεγμένα από τα βιβλία Γλώσσας της Ε' και ΣΤ' τάξης του Δημοτικού, στα οποία τα παιδιά εντοπίζουν, εύκολα και ευχάριστα, την παρουσία και λειτουργία των κάθε φορά διδασκόμενων όρων.

Νομίζω πως πρόκειται για ένα βιβλίο ιδιαίτερα χρήσιμο, όχι μόνο για το προορισμένο κοινό, αλλά και για τον καθένα που θα ήθελε επιτέλους να πλησιάσει και να συνάψει μια πρώτη σχέση με ένα χώρο –της σημειολογίας και της θεωρίας της λογοτεχνίας–, ο οποίος θεωρείται γενικά δύσκολος, έως και απροσπέλαστος· ενώ, υπό προϋποθέσεις –που εδώ πληρούνται– επιφυλάσσει ενδιαφέρουσες και ωραίες αποκαλύψεις, όσον αφορά την ανάγνωση και την απόλαυση των λογοτεχνικών κειμένων.

Μ. Γ. ΜΕΡΑΚΛΗΣ

Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ξεφυλλίζοντας τυχαία –τον καιρό που υπηρετούσα στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο– τα βιβλία της Γλώσσας του Δημοτικού, διαπίστωσα ότι η ανάγνωση των κειμένων, από ένα σημείο και έπειτα, ξέφευγε από την απλή και επιφανειακή επικοινωνία μου με το κείμενο. Άρχισα να αναγνωρίζω στοιχεία που ήταν αναγνώσιμα μόνο με μια σημειολογική προσέγγιση. Έτσι το πρώτο βήμα είχε γίνει.

Το κείμενο εκείνο που με είχε αθήσει σε μια τέτοιου είδους ανάγνωση ήταν η ιστορία του Ηροδότου «Ο Αρίων και το δελφίνι» σε μετάφραση του Άγγελου Βλάχου. Είχα παρατηρήσει ότι η ιστορία αυτή προσέφερε όλες τις δυνατότητες για τη μελέτη των αφηγηματικών τεχνικών. Εξάλλου, σκεπτόμουν ότι το εγχείρημα αυτό θα μπορούσε να εφαρμοσθεί και σε άλλα κείμενα. Οι δισταγμοί υπήρχαν γύρω από το βαθμό και την ικανότητα πρόσληψης από τη μεριά μαθητών του Δημοτικού μιας τέτοιας αφηγηματολογικής ανάλυσης. Τους ενδοιασμούς, όμως, μετρίασε η ενθάρρυνση του σεβαστού μου δασκάλου καθηγητή κ. Μιχ. Μερακλή, ο οποίος πιστεύει ότι αξίζει να δοκιμάσει κανείς την προσληπτική ικανότητα παιδιών του Δημοτικού στον τομέα αυτό, βέβαια αφού σταθεί προσεκτικός στον τρόπο απόδοσης και απλούστευσης των πραγματικά δύσκολων εννοιών και όρων για μαθητές του Δημοτικού· και εννοώ φυσικά της Ε' και ΣΤ', γιατί μόνο σε αυτούς θα μπορούσε κανείς ν' απευθυνθεί. Προσοχή χρειαζόταν

και στην εκλογή τέτοιων κειμένων, που από τη φύση τους θα υποβοηθούσαν στη γνωριμία των αφηγηματολογικών προβλημάτων.

Ξεχώρισα κείμενα από τα βιβλία της Γλώσσας της Ε' και ΣΤ'. Στη συνέχεια, ανεξαρτήτως τάξεως, τα κατέταξα έτσι ώστε να προσφέρουν σιγά-σιγά τα στάδια μελέτης των αφηγηματικών τεχνικών, η οποία θα φέρει σε επαφή τα παιδιά με σύγχρονους όρους της αφηγηματικής θεωρίας και ανάλυσης ενός κειμένου· μελέτη που είναι τόσο διαφορετική από τους γνωστούς γι' αυτά τρόπους ερμηνείας και κατανόησης του κειμένου, και πρωτοτυπεί αναζητώντας τα στοιχεία εκείνα που περνούσαν κατά κανόνα απαρατήρητα σε μιαν απλή ανάγνωσή τους.

Για να αποφύγω το μεγάλο κίνδυνο της σύγχυσης, λόγω του καταιγισμού με έννοιες δύσληπτες, και της δημιουργίας αρνητικού κλίματος, προσπάθησα να εργασθώ ως εξής: πρώτα διέταξα τη θεωρία με τέτοιο τρόπο, ώστε σε κάθε κείμενο να δίνονται ορισμένα στοιχεία, τα οποία συνοδεύω και με την πρακτική εφαρμογή τους στο ίδιο κείμενο. Στο επόμενο κείμενο, αφενός επανέρχομαι στα ίδια στοιχεία για τη λειτουργία της εμπέδωσης και αφετέρου προσθέτω κάποιο καινούριο. Στο μεθεπόμενο γίνεται εφαρμογή του καινούριου κ.ο.κ. Έτσι δημιουργούνται κύκλοι στις ενότητες της αφηγηματικής τεχνικής. Λ.χ. ξεκινώ με την αφηγηματική φωνή. Με τον τρόπο που ανέπτυξα πιο πάνω, προχωρώ στη μελέτη του χρόνου, του λόγου κ.λπ. Εξετάζοντας, φυσικά, κάθε φορά τμηματικά τις υποκατηγορίες αυτών των αφηγηματικών θεμάτων.

Παράλληλα με τα θεωρητικά στοιχεία τα οποία αναπτύσσονται, δίνεται και ένας πίνακας που αντιστοιχεί στα αφηγηματολογικά θέματα που εντοπίζονται. Ο πίνακας αυτός συμπληρώνεται σιγά-σιγά, καθώς προστίθενται, εξελικτικά, σε κάθε αφηγηματική κατηγορία τα στοιχεία που της ανήκουν, λ.χ. εκείνα του λόγου ή του χρόνου ή των βαθμίδων του αφηγητή κ.λπ.

Εκείνο που ένιωθα να βαρύνει ήταν ο τρόπος απόδοσης των σχετικών εννοιών και η κατά το δυνατό προσαρμογή τους στο λεξιλόγιο των παιδιών αυτής της ηλικίας. Γι' αυτό προχώρησα αργά, με μεγάλη προσοχή, ελαχιστοποιώντας όσο μπορούσα τον κίνδυνο να υπονομεύσω το σκοπό αυτής της προσπάθειας και να παραποτήσω τη θεωρητική βάση. Επιδίωξα την απλούστευση. Όπου αυτή ήταν αδύνατη, απέφυγα τη συνάντηση της αφηγηματολογίας με το μαθητή.

Σε πολλά, λοιπόν, θέματα –δύσκολα κατά τη γνώμη μου στη δυνατότητα πρόσληψης από τα παιδιά της Ε' και ΣΤ' Δημοτικού– απέφυγα να υπεισέλθω. Α.χ., στη μελέτη της αφηγηματικής φωνής δεν μπορούσα –για να μη δημιουργήσω χάος και αδιέξοδο– να διευκρινίσω ότι ο αφηγητής δεν ταυτίζεται με το συγγραφέα, όπως ακριβώς δεν μπορεί να ταυτισθεί και ο ηθοποιός με το ρόλο του, σύμφωνα με την εύστοχη παρατήρηση του Τοντόροφ¹.

¹ Θα ήταν, πιστεύω, επίσης, καθαρή ουτοπία:

- Να μιλήσω για «νοούμενο» συγγραφέα.
- Να επιμείω στη διάκριση των αποδέκτη της αφήγησης από τον πραγματικό, δυνάμει ή ιδεώδη αναγνώστη, να μιλήσω για τον αποδέκτη βαθμός μηδέν και να προχωρήσω στην εξέταση του είδους, της λειτουργίας, των χαρακτηριστικών κ.λπ. του αποδέκτη της κάθε αφήγησης.
- Στα πλαίσια της τυπολογίας του αφηγητή, να διερευνήσω το είδος εστίασης και να θέσω ερωτήματα του τύπου: «ποιος βλέπει» (στην ιστορία) και «ποιος λέει» (την αφήγηση).
- Να αναφερθώ στην έλλειψη, η οποία αναγνωρίζεται στα κείμενα: «Η βαλίτσα του ξένου», του Σπ. Τσακιά και η «Μπουμπούκα» του Μ. Χάκκα, γιατί τη θεωρώ λεπτεπίλεπτη διάλυση.
- Να ορίσω, εξετάζοντας τις σχέσεις της ιστορίας και της αφήγησης από την πλευρά της διάλογειας, τους ρυθμούς επιβράδυνσης και επιτάχυνσης· απλώς περιορίστηκα να δώσω με παραδείγματα τις έννοιες της περιληψης και της παύσης. Στα κείμενα που εξέτασα δε συνάντησα την επιμήκυνση (Chatman).
- Να απλουστεύσω περισσότερο την απόδοση της συχνότητας και ιδιαίτερα της επαναληπτικής αφήγησης. Αδυνατούσα να διευκρινίσω ότι αυτή δε θεωρείται (και δεν πρέπει) ως πανομοιότυπη επανάληψη ενός γεγονότος στην αφήγηση. Δεν μπορούσα να αναφερθώ σε υφολογικές διαφορές στην αφήγηση του ίδιου γεγονότος. Να θίξω, μ' άλλα λόγια, τη λειτουργία της επανάληψης με τη διαφοροποίηση στην προσποτική.
- Να δώσω ολοκληρωμένη τη σκοπιμότητα του αφηγηματικού σχολίου (εκφώνηση, επιτονισμός, ένταση φωνής).

Πρέπει να προσθέσω ότι, προκειμένου να συμπληρωθεί ο πίνακας του Χρόνου, δίνεται, παράλληλα με αυτές τις αναλύσεις, η περιπτωση της κατηγορίας που δεν εντοπίστηκε στα κείμενα, με την πιο συνοπτική μορφή. Δηλαδή της πρόληψης. (Βλ. σχετ. σημείωση στη σελίδα 79).

Στο τέλος, δημοσιεύω, δίκην επιμέτρου, το κείμενο για τον Αρίονα και την αφηγηματολογική προσέγγισή του, το οποίο αποτέλεσε θέμα της ανακοίνωσής μου σε συνέδριο του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου του Βόλου (βλ. σελίδα 158).

Τη σημειολογική αυτή προσέγγιση η οποία επιχειρείται στα συγκεκριμένα κείμενα ακολουθεί μια άλλη προσπάθεια. Συγκεκριμένα, επιλέγονται έξι δημοτικά τραγούδια, τρία από το βιβλίο της ΣΤ' και τρία από το «Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων» της Ε' και ΣΤ' τάξης Δημοτικού. Σ' αυτά προτείνεται η εφαρμογή των παρατηρήσεων των Baud-Bovy (ταλαντεύσεις και εσωτερικές υποδιαιρέσεις των στίχων-ημιστιχίων) και Στίλπωνος Κυριακίδη (αρχή της ισομετρίας, ισομετρικός παραλληλισμός, ισομετρική ταλάντευση), των δύο σημαντικότερων μελετητών της τεχνοτροπίας του δημοτικού τραγουδιού, χωρίς να προχωρά σε ανάλογους θεωρητικούς συσχετισμούς σύγχρονων ερευνητών (Σηφάκης, Καψωμένος κ.ά.)².

² Με το σκεπτικό αυτό, στην εξέταση του ισομετρικού παραλληλισμού:

- Αποφέύγω να μιλήσω για το γενικό σχήμα, το χνάρι.

- Δεν επεκτείνομαι στη διερεύνηση της επανάληψης (συμμετρικές δομές επανάληψης), ούτε μορφολογικά, ούτε λειτουργικά, της οποίας η πολυποίκιλη παρουσία στο δημοτικό τραγούδι είναι δεδομένη. Έτσι, τα παραδείγματα των τεσσάρων κειμένων, στα οποία εντοπίζεται η επανάληψη με τη μορφή, είτε της επαναφοράς ή επανόδου είτε της δίπλωσης, π.χ.:

...ευχή του πρώτου μ' αδελφού, ευχή και του στερνού μου...

«Ακρίτες»

Εδώ, πρέπει να πω ότι, στη μελέτη της τεχνοτροπίας του δημοτικού τραγουδιού ακολουθώ διαφορετική μεθοδολογία από αυτήν που υιοθέτησα στα άλλα κείμενα.

Δηλαδή, αναπτύσσω το θεωρητικό μέρος λ.χ. του ισομετρικού

...ένας αϊτός περήφανος, ένας αϊτός λεβέντης
και με τον ήλιο μάλωνε και με τον ήλιο λέει
να λιώσουνε τα κρούσταλλα, να λιώσουνε τα χιόνια
να γίνει μια άνοιξη καλή, να γίνει καλοκαίρι...

«Ένας αϊτός περήφανος»

...Η αρρώστια θέλει πάπλωμα, θέλει παχύ στρωσίδι,
θέλει μανούλας γόνατα, θέλ' αδελφής αγκάλες,
θέλει πρώτες ξαδέρφισσες να κάθονται κοντά σου...

«Της ξενιτιάς»,

τα εντάσσω στο φαινόμενο του ισομετρικού παραλληλισμού, χωρίς να δίνω την ψυχολογική χρήση της επανάληψης: δηλαδή την επανάληψη αυτού στο οποίο πρέπει να δοθεί έμφαση.

Στην περίπτωση, πάλι, της κλιμάκωσης, περιορίζομαι στο να δώσω περισσότερα παραδείγματα και όχι να αναπτύξω τον τρόπο λειτουργίας τους, συσχετίζοντάς τα με τα τριμερή χνάρια.

Δείχνοντας με σχήμα τα φαινόμενα του ισομετρικού παραλληλισμού, της κλιμάκωσης και της ισομετρικής ταλάντευσης, αναγκάζομαι να κάνω μια «χοντρική» σχηματοποίηση τους, συμβολίζοντας απλά το πρώτο ημιστίχιο με A και το δεύτερο με B. Δεν προχωρώ στις επιμέρους σχηματικές καταγραφές των ημιστιχών, που στηρίζονται στις σημασιολογικές τους σχέσεις. Έτσι, λ.χ., δείχνω τον ισομετρικό παραλληλισμό με το σχήμα: A ~ B, αντί του AB ~ AB' (και τις ποικίλες μορφές του τελευταίου: AB ~ AB'', AB ~ A'B' κ.ο.κ.).

Στην ισομετρική ταλάντευση δεν επεκτείνομαι, στο επίπεδο της έκφρασης, στα ζεύγη αντιθέτων (συμμετρικές δομές αντίθεσης) αναφερόμενη σε άξονα αντίρροπων δυνάμεων κ.λπ., ούτε αναφέρω το τρίκωλο χνάρι στο οποίο υπάγεται η κλιμάκωση από τη σημασιολογική πλευρά.

Επίσης, αποφεύγω να δώσω μέσα από τα παραδείγματα των κειμένων, που προσφέρονται με μεγάλη σιγουριά, και άλλα σχήματα, όπως αντό της θέσης-άρσης, της υποφοράς-ανθυποφοράς, της εισαγωγικής σύγκρισης κ.ά.

παραλληλισμού και στη συνέχεια παραθέτω τα αντίστοιχα παραδείγματα απ' όλα τα κείμενα με τη σειρά.

Πιστεύω ότι αυτό βοηθάει περισσότερο –για τη συγκεκριμένη θεματική ύλη– στην εμπέδωση των νέων στοιχείων που εισάγονται.

Κάποια από τα φαινόμενα που εξετάζω δε βρίσκουν εφαρμογή και στα τέοσερα δημοτικά τραγούδια, με αποτέλεσμα η αποδελτίωση των παραδειγμάτων, γι' αυτές τις περιπτώσεις, να είναι λογικά περιορισμένη.

Οφείλω να τονίσω ότι στην αρχή της θεματικής του δημοτικού τραγουδιού, στο γλωσσικό επίπεδο –και προκειμένου να είναι κλιμακούμενης δυσκολίας τα στοιχεία που εξετάζω – δίνω την παρατακτική σύνταξη.

Ακόμη, θα μπορούσα να υποδείξω και τις περιπτώσεις επανάληψης ίδιας ρίζας ή ίδιων λέξεων με τα τόσα παραδείγματα που προσφέρουν τα επιλεγμένα αυτά κείμενα της δημοτικής ποίησης. Δεν το κάνω προκειμένου να αποφύγω πιθανή σύγχυση με τον ισομετρικό παραλληλισμό κ.λπ. Άλλωστε, στην επαναφορά ή επάνοδο αναφέρθηκα ήδη.